

Odwilż posewastopolska. Polityka Wielopolskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: Artykuł *O wojnie krymskiej*, Wojciech Dzięduszycki, test dostępny online: usa-ue.pl; dostęp: 5.07.2021 .

Odwilż posewastopolska. Polityka Wielopolskiego

Aleksander Lesser, *Pogrzeb pięciu ofiar*, 1861 r.

Źródło: Muzeum Narodowe w Krakowie, domena publiczna.

Kłęska imperium rosyjskiego w zakończonej w 1856 r. wojnie krymskiej, przypieczętowana upadkiem twierdzy w Sewastopolu, oraz zmiana na tronie zaowocowały kilkuletnim okresem odwilży posewastopolskiej i reformami w Rosji. Nie pozostało to bez wpływu na wzrost nadziei na zmiany w Królestwie Polskim, zwłaszcza że w 1855 r. zmarł znienawidzony namiestnik Iwan Paskiewicz.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym była odwilż posewastopolska.
- Wyłumaczysz, dlaczego Aleksander Wielopolski naraził się Polakom.
- Wskażesz różnice między programem białych i czerwonych.

Aleksander II – cesarz wyzwoliciel?

Starannie wychowywany następca tronu aż do objęcia władzy nie wykazywał sympatii liberalnych. Starannie wychowywany następca tronu aż do objęcia władzy nie wykazywał sympatii liberalnych. W 1856 r. Rosja przegrała wojnę krymską toczoną od 1853 r. o wpływy w rejonie Morza Czarnego między Imperium Rosyjskim a Imperium Osmańskim i jego sprzymierzeńcami – Wielką Brytanią, Francją i Królestwem Sardynii. Klęska przekonała cara, że kraj wymaga głębokich reform. Imperator nie dysponował jednak przemyślanym programem, stąd niektórzy współpracownicy określali jego postępowanie jako „politykę niewyobrażalnych wręcz przekątnych”. Wstępując w 1855 r. na tron, Aleksander II ogłosił amnestię, a wkrótce potem zezwolił na wyjazdy za granicę oraz ograniczył [cenzurę](#). Wbrew oporowi Rady Państwa, najwyższego organu doradczego, w 1861 r. ogłosił też zniesienie poddaństwa osobistego i uwłaszczenie chłopów. Jednak w guberniach wielkorosyjskich ziemię nadano nie chłopom indywidualnie, ale wspólnotom wiejskim odpowiedzialnym przed państwem za płaconie podatków i dostarczanie rekrutów. W 1864 r. cesarz wprowadził wybieralne samorządy w guberniach (tzw. ziemstwa), a sześć lat później – w miastach. W sądownictwie przyznał oskarżonym prawo do obrony, o winie miała zaś odtąd orzekać ława przysięgłych. Zarazem jednak władze zachowały prawo zsyłania na Syberię w drodze administracyjnej, co dobrze charakteryzuje reformy Aleksandra: chociaż głębokie, nie dotyczyły one najwyższych władz. Imperator nadal pozostawał władcą samowładnym i nieograniczonym prawem. Usztywnienie polityki cesarza nastąpiło pod wpływem powstania styczniowego, a następnie nieudanego zamachu nań w 1866 roku. Od tego czasu w otoczeniu Aleksandra II zaczęli przeważać konserwatyści.

W polityce zagranicznej imperator planował zbliżenie z Francją, a gdy to nie doszło do skutku, odnowił sojusz z Austrią i Niemcami w 1873 roku. Za jego rządów Rosja rozwinęła ekspansję w Azji Środkowej (Turkiestan, Chiwa, Bucharą), a jednocześnie zrezygnowała z posiadłości zamorskich, sprzedając Alaskę Stanom Zjednoczonym w 1867 roku. Przyzwyczajony, że poddani winni okazywać wdzięczność za każdą oznakę łaski, Aleksander nie był w stanie zrozumieć przyczyn klęski swej polityki w Królestwie Polskim. Kontrastem dla

Aleksander II Romanow (1818–1881) – car Rosji, król Polski i wielki książę Finlandii, wielki książę Litwy w latach 1855–1881, syn Mikołaja I.

Dlaczego car został przedstawiony w mundurze?

Źródło: ok. 1865 r., Hermitage Museum w Petersburgu, Wikimedia Commons, domena publiczna.

niewdzięcznych Polaków mieli być Finowie, którym nadał autonomię.

Podobnie nie potrafił on pojąć przyczyn narastania ruchu rewolucyjnego w Rosji.

Niektórzy współpracownicy namawiali go,

by wprowadził do rosyjskiego ustroju elementy systemu przedstawicielskiego i tym samym wytrącił radykałom broń z ręki. Podobno cesarz nosił się nawet z zamiarem podpisania rozporządzenia w tej sprawie. Nie zdążył – 13 marca 1881 r., wracając saniami z pałacu swej żony, księżnej Dołgorukiej, padł ofiarą zamachu bombowego. Zabójcą okazał się zrusyfikowany Polak, Ignacy Hryniewiecki.

Wprawdzie reformy Aleksandra II zmieniły Rosję, ale były niekonsekwentne, a społeczeństwo rządzone wcześniej przez Mikołaja I przy użyciu policyjnych metod oczekiwało bardziej zdecydowanych zmian. W efekcie to, co zaproponował imperator, okazało się nie wiosną, lecz zaledwie [odwilżą](#).

Odwilż posewastopolska na ziemiach polskich

W 1856 r. nowy cesarz Aleksander II podczas pobytu w Warszawie krótko oświadczył ziemianom zrzeszonym w [Towarzystwie Rolniczym](#): „Żadnych marzeń, panowie, co mój ojciec zrobił, dobrze zrobił”. Zadeklarował tym samym kontynuację represyjnej polityki Mikołaja I wobec Królestwa Polskiego. Mimo tego zawodu Polacy – zarówno ziemianie z przewodniczącym Towarzystwa Andrzejem Zamoyskim, jak i [liberałowie](#) skupieni wokół finansisty Leopolda Kronenberga – liczyli przynajmniej na gesty. Ideolog tej drugiej grupy, skromny urzędnik Edward Jurgens, głosił konieczność [pracy organicznej](#). Za sprawą innych odradzał się natomiast ruch spiskowy, którego oczy zwrócone były na jednoczące się Włochy i wspomagającą je Francję, co uważano za spełnienie hasła wspierania narodów uciśnionych. Radykalni konspiratorzy określali ziemian i liberałów pogardliwym mianem millenerów (z franc. *millénaire* – tysiącletni), czyli odkładających sprawę odzyskania przez Polskę niepodległości na tysiąc lat.

W 1860 r. w Warszawie rozpoczęła się seria demonstracji patriotycznych. Na ulicach śpiewano pieśni narodowe i rozmawiano o polityce, nie przechodząc przy tym na francuski, jak to czyniono w epoce paskiewiczowskiej w obawie przed agentami policji. W lutym 1861 r., już po ogłoszeniu przez Aleksandra II reformy rolnej w Rosji, w Warszawie obradowało Towarzystwo Rolnicze, od którego oczekiwano, że zwróci się do władz Kongresówki z inicjatywą podobnych zmian. Tymczasem 27 lutego żołnierze otworzyli ogień do uczestników demonstracji patriotycznej, zabili pięciu z nich.

Aleksander Lesser, *Pogrzeb pięciu ofiar*, 1861 r., obraz namalowany bezpośrednio po tragicznych wydarzeniach w Warszawie.

Wyjaśnij, dlaczego jako okazję do manifestacji politycznej wykorzystywano pogrzeb ofiar, zamiast np. zorganizować demonstrację. Podaj inne przykłady tego typu działań z historii.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC 0 1.0.

W obawie, by pogrzeb ofiar na cmentarzu Powązkowskim nie przerodził się w krwawe rozruchy, namiestnik Królestwa, książę Michał Gorczakow, wycofał z ulic wojsko i zezwolił na ukonstytuowanie się złożonej z wybitnych osobistości polskich (m.in. Kronenberg, Zamoyski, Józef Ignacy Kraszewski, Tytus Chałubiński) Delegacji Miejskiej. Wzięła ona na siebie zadanie zorganizowania pochówku, ale jednocześnie sformułowała pod adresem władz list z prośbą o podjęcie reform politycznych w Królestwie.

Polityka Aleksandra Wielopolskiego

Wydarzenia warszawskie, a zwłaszcza spokojny przebieg uroczystości pogrzebowych, dały do myślenia petersburskiej elicie. Rozruchy w Królestwie utrudniały dyplomatyczne zbliżenie Rosji z Francją, postanowiono zatem rozwiązać sprawy polskie rękami samych Polaków. Pod koniec marca Aleksander Wielopolski, zwolennik polityki ugodowej, odcinający się od postulatów Delegacji Miejskiej, stanął na czele Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wkrótce ogłosił on

Aleksander Wielopolski (1803–1877) – hrabia i margrabia, polski polityk, z wykształcenia prawnik i filozof. Uczestniczył w powstaniu listopadowym, po jego upadku uznał, że Polacy powinni dążyć do rozszerzenia wolności drogą pokojową, a nie przez walkę zbrojną, dlatego zaangażował się w działalność polityczną w Królestwie Polskim i chciał powrotu do praw sprzed 1830 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

zaakceptowany w Petersburgu program reform, obejmujących przeprowadzenie wyborów do samorządów powiatowych i miejskich, powołanie przy namiestniku Rady Stanu (jako ciała doradczego) oraz utworzenie w Warszawie uczelni wyższej (w miejsce zlikwidowanego po powstaniu listopadowym uniwersytetu), a także pozwolenie chłopom na wykupienie się od pańszczyzny. Uderzający jest fakt, że projekty Wielopolskiego przypominały reformy samorządu, jakie kilka lat później przeprowadził w Rosji Aleksander II. Cesarz uważał je za wielką łaskę wobec swych rosyjskich poddanych, ale Polacy oczekiwali zmian o wiele głębszych.

Ponownie zatem nasiliły się demonstracje i to mimo faktu, że żołnierzom zezwolono na użycie broni. 8 kwietnia 1861 r. na placu Zamkowym w Warszawie od kul rosyjskich zginęło 200 manifestantów. Chociaż Wielopolski z narażeniem życia udał się na Zamek, by domagać się od Gorczakowa

wstrzymania masakry, to właśnie margrabiemu przypisano winę za tragedię. Stracił on tym samym reputację w oczach rodaków, o których miał się wyrazić z goryczą: „Dla Polaków można zrobić wszystko, z Polakami nic”. Tymczasem zamiast patriotycznych demonstracji zaczęto organizować msze za ojczyznę. Wkrótce jednak także do kościołów wtargnęło wojsko rosyjskie, by aresztować wiernych. W Królestwie przywrócono stan wojenny, a Wielopolskiego zdymisjonowano.

Polikarp Gumiński, *Atak kozaków na kościół oo. Bernardynów w Warszawie, 1862 r.* Podczas zamieszek z 27 lutego 1861 r. policja oraz wojsko rosyjskie wtargnęły na tereny kościołów, w których chronili się demonstranci. Rosjanom pomagali Kozacy, którzy m.in. zaatakowali Polaków przed kościołem oo. Bernardynów w Warszawie.

Wskaż elementy obrazu, które świadczą o stosunku autora do przedstawionych wydarzeń.

Źródło: Muzeum Wojska Polskiego, tylko do użytku edukacyjnego.

Wydarzenia te stworzyły dogodną okazję dla dążących do wywołania powstania radykalnych działaczy patriotycznych, nazywanych czerwonymi. Ich plany niepokoiły umiarkowanych liberałów, tzw. białych, którzy nauczeni doświadczeniem poprzednich zrywów niepodległościowych zdawali sobie sprawę, że jedynym sposobem zapobieżenia wybuchowi powstania jest wejście do [konspiracji](#) i przejęcie kontroli nad spiskowcami dążącymi do walki. 17 października 1861 r. czerwoni powołali do życia Komitet Miejski, przekształcony rok później w Komitet Centralny Narodowy, którego zadaniem było przygotowanie zbrojnego zrywu. Podlegały mu organy terenowe, tworzące zręby – jak wówczas mówiono – tajemnego państwa polskiego. Jego przedstawiciele zbierali specjalny podatek narodowy, funkcjonowała też podziemna administracja i policja. Na czele Komitetu stanął oficer armii rosyjskiej Jarosław Dąbrowski. Równocześnie z rozpoczęciem powstania zamierzano ogłosić uwłaszczenie chłopów, by w ten sposób zachęcić ich do walki.

Na początku 1862 r. Petersburg podjął próbę uspokojenia sytuacji w Królestwie za cenę nadania mu dużej autonomii administracyjnej, ale bez faktycznych ustępstw politycznych. Zreorganizowano władze, sprawy wojskowe oddano w ręce nowego namiestnika, wielkiego księcia Konstantego Mikołajewicza, brata cesarza. Władzę cywilną powierzono natomiast Wielopolskiemu, który od razu ogłosił kolejne reformy: zniesienie pańszczyzny, równouprawnienie Żydów, rozbudowę polskiego szkolnictwa i otwarcie Szkoły Głównej w Warszawie, czyli reaktywowanego uniwersytetu. Choć nie miał on poparcia w społeczeństwie, czerwoni obawiali się, że jego polityka może udaremnić rewolucyjny

wybuch. Aby do tego nie dopuścić, przeprowadzono – bez skutku – próby zamachów na margrabiego i wielkiego księcia, których sprawcy, pojmani i straceni, stali się męczennikami sprawy narodowej.

Jesienią 1862 r. Wielopolski postanowił rozprawić się ze spiskowcami, wykorzystując do tego coroczny pobór do wojska. Zamiast przeprowadzać losowanie, kazał przygotować listy proskrypcyjne, na których umieszczono nazwiska działaczy niepodległościowych. Mimo ograniczenia liczby opracowujących je osób po mieście rozeszła się wiadomość o nowym trybie **branki**, jak z rosyjska nazywano pobór. Władze zwlekały z jej przeprowadzeniem, czekając, aż ukrywający się konspiratorzy wrócą do domów. W środku zimy, kiedy zbrojny wybuch wydawał się nieprawdopodobny, przystąpiono do działania. Brankę zarządzono na noc z 14 na 15 stycznia, ale większość umieszczonych na listach spiskowców w ukryciu szykowała się już wówczas do powstania.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DGYiNjqzO>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Odwilż posewastopolska. Polityka Wielopolskiego*.

Słownik

branka

tutaj: przymusowy pobór do wojska

cenzura

(z łac. *censura* – sąd, krytyka) kontrola, zazwyczaj państwowa, wszelkich publikacji, widowisk teatralnych, audycji radiowych itp.; urzędowa ocena ich pod względem politycznym i moralnym; **cenzura prewencyjna** – weryfikacja dzieła przed jego

rozpowszechnieniem (np. publikacji przed jej ukazaniem się w druku); **cenzura represyjna** – weryfikacja dzieła po jego upowszechnieniu (np. publikacji po jej wydaniu) **odwilż/odwilż posewastopolska**

złagodzenie represyjnej polityki władz w różnych dziedzinach życia; odwilż posewastopolska to określenie okresu w historii Rosji, który nastąpił po klęsce wojsk rosyjskich w wojnie krymskiej; nazwa pochodzi od miasta Sewastopol, które stało się symbolem rosyjskiej klęski; car w latach 1857–1864 wprowadził liczne reformy, m.in. uwłaszczenie chłopów, reformę wojskową i samorządową, złagodził kary (np. zniesiono tortury w czasie przesłuchań)

praca organiczna

działanie na rzecz rozwoju gospodarczego oraz kulturalnego ziem polskich; do najważniejszych instytucji działających w zaborze pruskim na rzecz pracy organicznej można zaliczyć Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i Spółkę Akcyjną Bazar

liberalizm

(z łac. *liberalis* – dotyczący wolności, *liber* – wolny) ideologia i kierunek polityczny, według których wolność jest nadrzędną wartością, ma charakter indywidualistyczny; przeciwstawia się uciskowi i łamaniu wolności jednostki. Do podstawowych wartości liberalnych zalicza się: wartości demokratyczne, prawa obywatelskie, własność prywatną i wolny rynek. Liberalizm powstał w epoce oświecenia, jako sprzeciw wobec absolutyzmu i instytucji feudalnych

konspiracja

(z łac. *conspiratio* – spisek) tajna, nielegalna działalność skierowana przeciwko opresyjnej władzy, też: organizacja prowadząca taką działalność

Towarzystwo Rolnicze w Królestwie Polskim

utworzone ukazem cesarza Aleksandra II z 24 listopada 1857 r. na fali reform w czasie odwilży posewastopolskiej; pierwsza organizacja pozarządowa w Królestwie Polskim, nie poddana kontroli władz carskich; zajmowała się polityką rolną; dbała o podniesienie rentowności polskiego rolnictwa, opowiadała się za odchodzeniem od pańszczyzny i oświatę chłopów; rozwiązane 6 kwietnia 1861 r. przez Aleksandra Wielopolskiego; dwa dni później wybuchła demonstracja przeciw rozwiązaniu Towarzystwa, ponad 100 osób zginęło, a ok. 200 zostało rannych

Słowa kluczowe

odwilż posewastopolska, biali, czerwoni, Aleksander Wielopolski, demonstracje patriotyczne, Komitet Centralny Narodowy, powstanie styczniowe, kongres wiedeński, ziemie polskie pod zaborami, Polacy pod zaborami

Bibliografia

Polska w walce. Zbiór wspomnień i pamiątek z dziejów naszego wyjarzmania, oprac. A. Giller, Paryż 1868.

Wielka Historia Świata, t. 1–12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności), Świat Książki 2004–2006.

Wielka historia Polski, t. 1–10, Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011–2019.

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem. Opisz, w czym autor tekstu upatrywał szanse Polski na odzyskanie niepodległości jeszcze przed objęciem tronu przez Aleksandra II. Jak autor argumentował swoją tezę?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PnHKexhi5>

Fragmenty pamiętnika księdza Serafina Szulca

Upadek był wielki, tak wielki, że pominięto najpomyślniejszą porę uchwycenia za broń w sprawie niepodległości w czasie sebastopolskiej wojny. Moskwa prawie wszystkie siły zebrała nad Czarnym Morzem, a do Polski wysłała tłum [...] chłopów moskiewskich, którzy niechętnie wyszli z domów rozkazem zmuszeni, łatwi zaś byli do rozproszenia i wypędzenia z kraju. Lecz przemijały najpomyślniejsze chwile, nawet takie w których ciemiezca w podstawach jest zachwiany i chyli się do upadku, kiedy naród zaśpi w niewoli, zmartwieje w uczuciu, zwątli się w duchu; kiedy woła Boża nie powoła go do działania i życia. Nigdy łatwiej, z większą pewnością wygranej, nie można było powstać, jak wówczas - nie powstałiśmy - snadź Bóg nie chciał bez dołożenia się naszego, uczynić nas narzędziem łaski swojej.

Wojna sebastopolska wepchnęła w grób pysznego Mikołaja. Polacy nie cieszyli się z jego śmierci. Gdyby żył dłużej, byłby wojnę prowadził do ostatka, nie oddałby nawet drobnostki dla ocalenia reszty, jak to uczynił syn jego - a przez swój upór i wyniosłość, sprowadziłby, być może, zupełną klęskę despotycznego państwa, które gniecie Polskę. Wstąpił na tron carów moskiewskich niby-to liberalny Aleksander II, po którym spodziewali się Polacy łagodności jaką się odznaczył stryj jego Aleksander I, a który okazał się sroższym okrutnikiem niż ojciec i największym prześladowcą Polski, Litwy i Rusi. Niby-to przystępny i dobrego serca, ściągnął do Warszawy wielu Polaków, którzy, chociaż się nie koronował na króla polskiego, czołem przed nim uderzyli. Prędko jednak odepchnął od siebie łatwowierność polską, okazując istotne swoje skłonności, nieprzyjazne naszej narodowości i wolności. Zamiast spodziewanych odmian na lepsze,

usłyszeli z ust jego wyrazy: „precz z marzeniami! co mój ojciec zrobił, zrobił dobrze i ja tak robić będę!” Dalsze więc prześladowanie i gnębienie Polski było przez niego zapowiedzianem i postanowionem. Obelga, jaką nowy car Polsce wyrządził, nazywając jej nadzieję i potrzebę życia marzeniem, nie została bez skutku, zrodziła ona myśl agitacji, wolę okazania, że Polska żyje, że życie jej nie jest złudzeniem. Przekonano się, że cierpliwem oczekiwaniem nic się nie zyska, nawet administracyjnych reform, że spokojność w czasie wojny krymskiej, wzięto za znak śmierci narodu, że należy samym o sobie myśleć, na swoje siły tylko rachować, i lepsze prawa zdobyć.

Za drugą bytnością cara w Warszawie, w której naznaczył zjazd dla siebie, cesarza austriackiego i króla pruskiego, już nie było owacji. Polacy milczeniem i pogardą witali zaborców swoich. Z godnością obudziło się życie narodowe. Trzej ciemężyciele Polski rozjechali się zmieszani postawą mieszkańców stolicy. Car przed wyjazdem, żegnając Rozalię Rzewuską rzekł tylko: „Warszawa mnie zimno, a nawet niegrzecznie przyjęła, ja też nie tak prędko do niej zawitam!”

Ruch się rozpoczął na dobre i z dniem każdym nowe objawy znaczyły, iż Polska nie jest marzeniem. Któż nie pamięta dni lutowych (1861 r.) kiedy pięć ofiar pod kulami moskiewskimi padło na ulicach Warszawy – stały się one jeneralną pobudką. Polska którą za cmentarz uważali nieprzyjaciele, dźwignęła się, a przez poświęcenie, męczeństwo, ofiary i wojnę ogłosiła swoją istność. Na kimże nie zrobił głębokiego wrażenia smutny, pogrzebowy obrzęd 2-go marca. [...] Na wieść o poległych ofiarach dał odzew cały naród od krańca do krańca ziemi naszej. Serca polskie jakby cudem dotknięte ożywiły się miłością ojczyzny. Zniknęły stronnictwa, naród uczuł się jednym. Wobec pięciu koron cierniowych i palm, jako symbolu przyszłego zwycięstwa, stanął szlachcic z wyciągniętą dłonią ku braterskiemu uściskowi spracowanej ręki kmiotka, a mieszczanin obok starozakonnego [Żyda] przez tyle wieków wzgardzonego – dzisiaj, wszyscy równi, wszyscy bracia jednej rodziny, obywatele jednej Polski.

Te pięć koron zdawały się nam przedstawiać jakby wiarę, nadzieję, miłość, wolność i niepodległość! Naród przywdział grubą żałobę. Nasze dziewice rzuciły błyskotki i jaskrawe szaty, przybierając skromne czarne suknie. Wszyscy wraz ze strojem spoważnieli. Kto z bliska przypatrywał się temu szybkiemu przeobrażeniu i kto pojmując, że się nic nie dzieje bez przyczyny, musiał powtórzyć w myśli: „zaprawdę, to wyższa wola tem kieruje!”. [...]

Lud gromadził się licznie w kościołach i pod figury świętych w miastach i w miasteczkach – wszędzie rozlegało się echo wspaniałej pieśni *Boże coś Polskę*. Wśród modlitwy lud nie był bezpiecznym – zagrożony kulą i więzieniem, w miarę

prześladowania zapalał się więcej, w miarę stawianych przeszkód, wzmagał się w nim ogień Boży i ojczyzny!

Wypadki jedne za drugimi następowały-- żadna siła zepchnąć ich nie zdołała z drogi narodowej, ani też powstrzymać ich pędu, nawet rozum p. margrabiego Wielopolskiego, nic przeciwko nim nie zdołał, aż wreszcie wybiła stanowcza godzina, w której śpiewy i manifestacje, zamieniły się w krwawy dramat - wybuchło powstanie narodowe. Z dnia 22 na 23 stycznia 1863 r. garstka walecznych synów Polski, która uszła przed niesprawiedliwą proskrypcją, wymyśloną przez naczelnika cywilnego rządu Królestwa Polskiego, do lasów, podczas błotnistej i mokrej zimy, zaczęła się gromadzić około swoich naczelników, wyznaczonych przez Komitet Centralny Narodowy w Warszawie.

Źródło: *Polska w walce. Zbiór wspomnień i pamiętników z dziejów naszego wyjarzmiania*, oprac. A. Giller, Paryż 1868, s. 69–72.

Polecenie 2

Wyjaśnij, co oznaczały zacytowane w tekście słowa Aleksandra II skierowane do Polaków: „precz z marzeniami!”. Jaka była, zdaniem autora pamiętnika, polska reakcja na wypowiedź cara? Na ile wiarygodna wydaje ci się zacytowana relacja? Uzasadnij swój osąd.

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami z udziałem prof. Andrzeja Chwalby, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DdkLsQoJP>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Odwilż posewastopolska*.

Polecenie 2

Podaj przyczyny, dla których Aleksander II zdecydował się na reformy w swoim państwie.

Tvoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij znaczenie ruchów niepodległościowych w Europie w drugiej połowie XIX w. dla sytuacji w Królestwie Polskim.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DdkLsQoJP>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Polityka Wielopolskiego i jej ocena*.

Polecenie 4

Wyjaśnij, dlaczego Wielopolski odrzucał drogę walki powstańczej jako sposobu odzyskania niepodległości.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Wyjaśnij, jak historyk ocenił działania Aleksandra Wielopolskiego – które z jego działań uznał za pozytywne, a które poddał krytyce?

Tvoja odpowiedź

Zapoznaj się z poniższym tekstem i wykonaj polecenia.

« O wojnie wszystkie toczyły się rozmowy. Nie było wówczas owej nienawiści szczególniejszej do Rosji, jaka później w polskim zapanowała społeczeństwie; drżano przed Mikołajem⁴, mniemano, że to mocarz niepokonany, a wspomnienie pogromu wielkiej armii przez pożar Moskwy⁵ i przez mrozy moskiewskie było wówczas jeszcze świeże i wróżyło zagładę wojskom, które wkroczą w granice bezbrzeżnego carstwa: więc nie wierzono w zwycięstwo sprzymierzonych i dowiadywano się z pewnym zadziwieniem o następujących po sobie klęskach rosyjskiego oręża. Po każdej z nich wołano: to tymczasem tylko – teraz dopiero ciągną jakieś nieprzezwyćzione zastępy, jakieś pułki bajeczne, które Francuzów i Anglików zepchną do morza; przychodziły te sławione pułki i leżały trupem na błoniach Krymu; ekspedycyjny korpus mocarstw zachodnich coraz silniejszą obręczą otaczał twierdzę moskiewską, ale póki w ich ręce nie wpadła, nikt wierzyć nie mógł w pokonanie kolosa Północy.

Cytat za: Artykuł *O wojnie krymskiej*, Wojciech Dzieduszycki, test dostępny online: usa-ue.pl; dostęp: 5.07.2021 .

O jakim konflikcie jest mowa w powyższym tekście? Co było jego skutkiem.

Przedstaw zmiany, dotyczące m.in. sądownictwa, armii i własności ziemskiej, jakie zaszły w Rosji w latach 1860-1861.

Ćwiczenie 2

Uporządkuj wydarzenia wymienione w tabeli w kolejności chronologicznej (od najwcześniejszego do najpóźniejszego). Przy każdym z nich wstaw odpowiednią cyfrę.

Wydarzenie historyczne	Numer w kolejności chronologicznej
Objęcie tronu rosyjskiego przez Aleksandra II	
Branka ogłoszona przez Aleksandra Wielopolskiego	
Pogrzeb wdowy po Józefie Sowińskim	
Objęcie przez Aleksandra Wielopolskiego stanowiska ministra Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	
Zakończenie wojny krymskiej	
Śmierć 200 uczestników manifestacji na warszawskim placu Zamkowym	

4

2

1

5

6

3

Ćwiczenie 3

Wskaż, które postulaty pasują do stronnictwa białych, a które do stronnictwa czerwonych.

Biali

radikalne reformy (np.
uwłaszczenie chłopów bez
odszkodowania)

szybkie wywołanie powstania

Czerwoni

zacieśnianie więzi między
zaborami

konieczność walki zbrojnej

negocjacje z zaborcą,

pokojuowe manifestacje
patriotyczne

skupienie się na pracy
organicznej

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Odwilż posewastopolska. Polityka Wielopolskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:

6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa.

XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:

1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- tłumaczy, czym była odwilż posewastopolska;
- opisuje wzrost nastrojów patriotycznych w Królestwie Polskim i zmianę podejścia władz carskich;
- charakteryzuje politykę prowadzoną przez Aleksandra Wielopolskiego;
- przedstawia stronnictwa, które powstały w Królestwie Polskim (białych i czerwonych).

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Prowadzący lekcję określa cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Przedstawia kryteria sukcesu oraz wyświetla na tablicy temat lekcji.
2. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta: W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej?

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu dotyczącego odwilży posewastopolskiej oraz polityki prowadzonej przez Aleksandra Wielopolskiego. Uwaga: każde z pytań powinno rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Uczniowie spacerują po klasie i na umówiony dźwięk znajdują kogoś do pary, następnie zadają pytania sformułowane podczas czytania tekstu i na nie odpowiadają.
2. Praca z multimedium („Audiobook”). Nauczyciel czyta polecenie 1: „Opisz, w czym autor tekstu upatrywał szanse Polski na odzyskanie niepodległości jeszcze przed objęciem tronu przez Aleksandra II. Jak autor argumentował swoją tezę?” i poleca uczniom, aby wykonali je w parach. Wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi,

a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia informacje. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie 2.

3. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Nauczyciel odtwarza drugi film będący podsumowaniem i oceną polityki Aleksandra Wielopolskiego. Uczniowie zapoznają się z filmem, następnie dzielą się na czteroosobowe grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedź do polecenia 5, analizując ocenę działania Aleksandra Wielopolskiego. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów, a następnie zadaje pytanie: A jak wy oceniacie działania Wielopolskiego? Czy słusznie jego polityka była krytykowana przez społeczeństwo polskie? Dyskusja.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie dobierają się w pary i wymieniają poglądami, dzielą się tym, czego się nauczyli na temat: „Odwilż posewastopolska. Polityka Wielopolskiego”.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć i pracę uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 1, 2 i 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”.
2. (Dla uczniów chętnych): Zapoznaj się z pierwszym filmem z sekcji „Film + Sprawdź się”, a następnie wykonaj polecenia dołączone do materiałów filmowych.

Materiały pomocnicze:

Polska w walce. Zbiór wspomnień i pamiątek z dziejów naszego wyjarzmania, oprac. A. Giller, Paryż 1868.

Wielka Historia Świata, t. 1–12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności), Świat Książki 2004–2006.

Wielka historia Polski, t. 1–10, Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011–2019.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z sekcją „Audiobook”, aby przygotować się do późniejszej pracy.